HE 65/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineen hallinnoinnista, valvonnasta ja tarkastuksesta sekä Valtiokonttorista annetun lain 2 §:n muuttamisesta ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Taustaksi

- Eurooppa-neuvoston kokous 17. – 21.7.2020:
  - EU:n elpymisväline, 750 mrd. €, josta
  - EU:n elpymis- ja palautumistukiväline 672,5 mrd. €, josta
    - lainat 360 mrd. € ja
    - avustukset 312,5 mrd. €
- Parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, 12.2.2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta.
- Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma voimaan 3.11.2021.
- Avustusten myöntäminen on menossa, esim. vuoden 2022 talousarvio sisältää RRF-määrärahoja 637 m€.
- RRF-varojen hallinnointi- ja valvontalaki on Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpanoon liittyvä komission kanssa sovittu välitavoite, joten lain hyväksyminen on edellytys Suomelle tehtäville maksatuksille (pl. jo saatu 270 m€:n ennakkomaksu).

RRF-asetus ja HE:n mukainen hallinto- ja valvontajärjestelmä, yleistä

- RRF-asetuksen 22 artikla, unionin taloudellisten etujen suojaaminen.
- Asetus jättää sinänsä kansallista liikkumavaraa.
- HE:ssä omaksuttu kattava valvonta- ja tarkastusjärjestelmä:
  - VM keskitetty kansallinen viranomainen, koordinaattori suhteessa komissioon.
  - VM/VVC riippumaton tarkastusviranomainen (kuten EU-rahastojen suhteen).
  - VK:lle on osoitettu tukien keskitettyyn kansalliseen hallinnointiin liittyviä raportointi- ja valvontatehtäviä (jotka ilman lailla säätämistä kuuluisivat VM:lle).
  - Avustuksia myöntäville viranomaisille (lakiehdotuksessa: tukiviranomainen) tarvittavat lisätehtävät valtionavustuslain tai muun sovellettavan kansallisen lainsäädännön lisäksi.
  - Ministeriöiden tehtävänä valvoa hallinnon- ja toimialaansa asianmukaisesti.
- Viranomaille tehtävien edellyttämät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet.

Viranomaisten keskeisistä tehtävistä (4-9 §:t) 1/4

- Valtiovarainministeriö (4 §):
  - Vastuuviranomainen suhteessa komissioon
  - Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman ja sen muutosten valmistelu
  - Rahoitusosuus- ja lainasopimuksen tekeminen (ensin mainittu tehty)
  - Operatiivisia järjestelyjä koskevan sopimuksen tekeminen (tekemättä)
  - Maksupyynnöt ja siihen liittyvä johdon vahvistuslausuma
  - Raportointi EU-ohjausjakson yhteydessä
  - Tehtävät, joita ei ole säädetty muille viranomaisille

Viranomaisten keskeisistä tehtävistä (4-9 §:t) 2/4

- VM/valtiovarain controller -toiminto (5 §):
  - Tarkastaa muiden kansallisen viranomaisten tehtävien hoitamista.
  - Valvoo ja tarkastaa tuensaajia.

- Tukiviranomaiset (6 §):
  - Tuen myöntäminen, maksaminen, valvonta, jne., tukiprosessitehtävät.
  - Tukiviranomaisen hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvaus.
  - Tarvittavien tietojen ilmoittaminen VK:n keskitettyyn tukiseurantaan.
  - Tukiviranomaisen johdon vahvistuslausuma toimialan ministeriölle.
  - Ilmoitusvelvollisuus väärinkäytöksistä kansallisille viranomaisille, VTV:lle ja Euroopan petostentorjuntavirastolle.

Viranomaisten keskeisistä tehtävistä (4-9 §:t) 3/4

- Valtiokonttori (7 §):
  - Keskitetyn kansallisen seurantarekisterin ylläpito koskien tukivälinevarojen käyttöä mm. RRF-asetuksen tietosisältövaatimukset huomioon ottaen.
  - Ministeriöiden ja tukiviranomaisten neuvonta sekä rekisteriin toimitettavien tietojen kattavuuden varmennus.
  - Selvitysten ym. laatiminen rekisterin tiedoista tai muutoin VM:lle, VM/VVC:lle ja toimivaltaisille EU:n toimielimille
  - Tukivälinevarojen käytön ja korjaavien toimenpiteiden tekemisen valvonta.

- Ministeriöt (8 §):
  - Hallinnonalan ja toimialan tukiviranomaisten valvonta sekä ministeriön johdon vahvistuslausuman antaminen toimialalla myönnetyistä tuista.

Viranomaisten keskeisistä tehtävistä (4-9 §:t) 4/4

- 9 §: Yleisäännös EU:n taloudellisten etujen asianmukaisesta huomioon ottamisesta.

Tuen myöntämisen ja maksamisen rajoitukset, valtionavustuslain tai muun sovellettavan lain lisäksi (10 ja 11 §)

- Tukea ei voida ilman erityistä syytä myöntää tai maksaa muulle kuin julkisoikeudelliselle oikeushenkilölle tai säätiömuotoiselle yliopistolle, jos hakija/tuensaaja on:
  - laiminlyönyt toistuvasti tai huomattavasti mm. verovelvollisuuksiaan
  - ulosotossa (vähäistä suuremmat velat)
  - konkurssissa tai konkurssiin asettaminen on vireillä
  - laiminlyönyt muun valtionavustuksen takaisinperintäpäätöksen noudattamisen
  - laiminlyönyt vilpin tai laiminlyönnin johdosta heti takaisin maksettavaksi määrätyn valtion lainan takaisinmaksun
  - jättänyt noudattamatta EU:n valtiontuen takaisinperintäpäätöstä

Muista pykälistä (12 – 18 §)

- Tuen käytöstä ja valvonnasta Valtiokonttorin keskitettyyn kansalliseen seurantajärjestelmään kerättävät tiedot (12 §)
  - Ei saa sisältää IV-turvaluokkaa ylemmän TL-luokan tietoja (jos sellaisia olisi)
- Kansallisen viranomaisten tiedonsaanti- ja luovutusoikeudet (13 §):
  - Täydentävät valtionavustuslain vastaavia säännöksiä
  - Vastaavat pitkälti alue- ja rakennepolitiikan rahoituslakia
- EU:n toimielinten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus (14 §):
  - laissa viittaus EU-lainsäädäntöön
  - tuensaajan yhteistyövelvoite
  - tukipäätöksessä mainittava edellä mainituista

- Tarkastukset (15-17 §):
  - Kansallisilla viranomaisilla kattavat tarkastusvaltuudet, ml. maksuton virka-apu.
  - Tarkastusta ei saa kuitenkaan tehdä kotirauhan piirissä eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa (16.1 §).
- Kirjanpito- ja muun aineiston säilytysaika (18 §) vuoden 2032 loppuun saakka.
  - Pidennettävissä tukiviranomaisen päätöksellä tai yleisesti VM:n asetuksella.

Muut lakiehdotukset

- Valtiokonttorista annetun lain tekninen muutos (jonka mukaan VK hoitaa nyt säädettäväksi ehdotetun lain mukaiset tehtävät).
- Tulotietojärjestelmästä annetun lain muutos.
  - KEHA-keskuksen oikeus saada tulorekisteristä palkkatietoja, jotta kunnille voidaan maksaa Ohjaamo -toiminnan (nuorten matalan kynnyksen palvelupiste) tukea ilman erillistä hakemista.